РІШЕННЯ
РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ДФ 36.053.061
ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 36.053.061 Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Дрогобич, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії **Яремчуку Остапу Богдановичу** з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія на підставі публічного захисту дисертації **«Філософсько-педагогічний дискурс глобальної цифровізації: становище людини та виклики сучасної освіти»** 04 вересня 2026 року.

Яремчук Остап Богданович, 1987 року народження, громадянин України, освіта вища.

З 2004 по 2008 рік навчався в Національному університеті «Львівська політехніка» за спеціальністю «Комп'ютерні науки» та здобув кваліфікацію бакалавра за напрямом «Комп'ютерні науки».

З 2008 по 2010 рік продовжив навчання в Національному університеті «Львівська політехніка» за спеціальністю «Інтелектуальні системи прийняття рішень» та здобув кваліфікацію магістра з комп'ютерних наук.

З 2010 по 2018 рік проходив службу у лавах ЗСУ.

Упродовж 2022 – 2026 навчався в аспірантурі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за спеціальністю «Філософія».

Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 8 наукових публікаціях, серед яких 4 статті, опубліковані у фахових виданнях України (категорія Б) з філософських наук (з них 2 одноосібні та 2 у співавторстві) та 4 публікації в збірниках матеріалів конференцій.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальність 033 Філософія.

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Ткаченко О., Яремчук О. Тенденції наукової раціональності в суспільстві новітніх технологій. *Людинознавчі студії:* збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія». 2023. № 47. С. 178–193, DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4700.47.11

2. Ткаченко О., Яремчук О. Цифровізація та інформатизація як виклик освітньо-педагогічній реальності. *Людинознавчі студії:* збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія». 2024. № 49. С. 145–158. DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4700.49.10

3. Яремчук О. Цифрова комунікація як виклик глибинному спілкуванню. *Людинознавчі студії:* збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія». 2025. № 51. С. 371–381. DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.23

4. Яремчук О. Аксіологічні та етичні аспекти цифрової трансформації освіти. *Вища освіта України.* 2025. № 4. С. 41–47. DOI: https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.4(99).05

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації

5. Яремчук О. Б. Інформаційне суспільство: нові реалії в освіті, етиці та управлінні з огляду на штучний інтелект. Четверті академічні читання пам'яті професора Г.І. Волинки: *«Філософія, наука і освіта: в глобальному вимірі соціально-турбулентного світу»*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 травня 2023 року. Київ : Кафедра філософії УДУ імені Михайла Драгоманова. 2023. С. 133–136.

6. Яремчук О. Життєздатність та невмирущість філософії: перечитуючи дискусію сучасних зарубіжних філософів. *Філософ-і-Я: наукові розвідки студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка :* наук. журнал / гол. ред. А.В. Найчук. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. Випуск 10. С. 73–76.

7. Яремчук О. Цифровізація освіти як нова соціальна реальність. *Духовна культура України перед викликами часу* (до 35-річчя кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого) : тези доп. учасників VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 трав. 2025 р.) / [редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. В. Прудникова] ; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, каф. культурології. Харків : Право, 2025. С. 128–130.

8. Яремчук О. Б. Методологічні основи дослідження цифрової трансформації освіти. *Виклики для науки та освіти в добу нових технологій :* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (Чернігів, 26 серпня 2025 р.). Research Europe, 2025. С. 57–60.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

1. Надія Володимирівна Скотна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

2. Світлана Вікторівна Куцепал, доктор філософських наук, професор, професор кафедри теоретико-правових дисциплін Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Зауваження, висловлені у відгуку опонента:

1. У другому розділі дисертаційного дослідження «Антропологічні виклики глобальної цифровізації» автор наголошує, що у добу цифрової трансформації відбувається глибинна деконструкція модерністської концепції суб'єкта як автономного, раціонального й морального носія свободи. Варто було б детальніше проаналізувати дуальність фізичного та цифрового «Я» в умовах інформаційного суспільства, коли людина одночасно може жити як у фізичному, так і в цифровому просторі, тому може експериментувати з власною ідентичністю, змінювати образи-маски власного Я, задовольняти свої комунікативні, когнітивні, соціальні потреби. Це евристично збагатило б роздуми автора про проблематику цифрової ідентичності.

2. Автор аргументовано доводить, що цифрові комунікації, виконуючи функцію «присутності на відстані», поступово витісняють глибинне спілкування і виявляє специфічні феномени цього процесу: роєва комунікація, емпатичне виснаження, девальвація розмови, цифрове мовчання. Вважаю, що у зазначеному контексті доцільно проаналізувати «право на онтологічну тишу» (право бути «офлайн») як фундаментальну умову збереження духовної автономії суб'єкта.

3. У четвертому розділі дисертаційного дослідження «Духовні основи освіти та педагогіки як умова збереження людського виміру в епоху глобальної цифровізації» автор стверджує, що критичне мислення розглядається не як окрема здатність, а як іманентна властивість мислення, розвиток якої забезпечує філософія. Проте, варто було б проаналізувати роль критичного мислення як інструментарію освіти та засобу протидії маніпулятивним впливам та технологіям, що враховує усі особливості та нюанси контексту і приводить до ефективного (продуктивного рішення) проблемної ситуації, тобто знімає інформаційну невизначеність.

4. Доведено, що вчительська присутність як подія Зустрічі визначає гуманістичний зміст освіти, який не може бути відтворений жодною цифровою платформою. Але існує реальна небезпека, що масова цифровізація освітнього процесу породжує так звану «кризу авторитету», коли вчитель як транслятор сенсу замінюється «цифровим куратором», який лише керує потоками фрагментованої інформації. Як (і чи можна взагалі) уникнути такої небезпеки?

3. Микола Вікторович Ліпін, доктор філософських наук, доцент, професор кафедри філософії, соціології та політології Державного торговельно-економічного університету.

Зауваження, висловлені у відгуку опонента:

1. Здійснюючи огляд джерельної бази у першому розділі дисертації, О.Б. Яремчук залучає значний обсяг наукової літератури, що, безумовно,

заслуговує на схвалення. Проте, на нашу думку, варто було детальніше розглянути праці деяких авторів. Наприклад, дослідження А. Реквіца, Б. Стіглера та Ж.-Ф. Ліотара присутні у списку літератури, але згадуються в рецензованому рукописі буквально один раз. Зокрема, книга Ж.-Ф. Ліотара «Стан постмодерну» згадується лише одноразово і цитується за уривком з англомовної збірки «After Philosophy. End or Transformation? (Cambridge, Massachusetts and London, 1987)».

Вважаємо, що дисертанту варто було здійснити цілісний аналіз праці «Стан постмодерну: доповідь про знання» (The Postmodern Condition: A Report on Knowledge). У ній Ж.-Ф. Ліотар одним із перших описав, як із переходом суспільства до епохи постіндустріалізму та культури постмодерну статус і природа знання кардинально змінюються: щоби залишатися функціональним, воно трансформується в цифрову інформацію, а все, що неможливо перекласти мовою машин, просто відкидається. Також у цій праці обґрунтовується, чому знання остаточно відокремлюється від особистості та класичного ідеалу її духовного саморозвитку (Bildung), втрачає свою внутрішню самоцінність і перетворюється на звичайний товар для купівлі-продажу (Lyotard J.-F. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge, p. 4–5).

Зазначене стосується і вже згадуваної праці німецького дослідника А. Реквіца «Суспільство сингулярностей» (Die Gesellschaft der Singularitäten), яка також цитується лише один раз. У цій праці А. Реквіц детально демонструє, як епоха «глобальної цифровізації» супроводжується переходом від стандартизації та регульованої норми до «відкриття креативності» й акцентуації на унікальності та новизні. Таким чином, навчання і виховання спрямовуються на саморозвиток дитини, яка має розкритися як «унікальна істота» з «особливими талантами». Як пише А. Реквіц, «пізньомодерна практика виховання – це програма сингуляризації дитини (Singularisierungsprogramm des Kindes)» (Reckwitz A. Die Gesellschaft der Singularitäten, S. 331). Отже, концептуальні положення А. Реквіца містять надзвичайно важливі евристичні орієнтири для розуміння глибоких трансформацій, яких зазнають людина та освіта в епоху глобальної цифровізації. Аналіз його праці дозволив би дисертанту значно переконливіше розкрити ризики перетворення освітнього процесу на інструмент штучного конструювання унікальності в цифровому середовищі.

У дисертаційному дослідженні побіжно згадується праця Б. Стіглера «Турбота про молодь і покоління» (Stiegler B. Taking Care of Youth and the Generations. Stanford: Stanford University Press, 2010). Водночас у межах наукової дискусії, як побажання щодо подальшого розгортання теми, варто рекомендувати авторові глибше залучити філософську спадщину Б. Стіглера. Теоретичний потенціал дисертації значно б зріс за умови інтеграції ідей із зазначеної монографії, де ґрунтовно досліджено деструктивний вплив цифрових екранів на архітектуру людської уваги та механізми міжпоколіннєвої трансляції культури. Здобувачеві доцільно було б підсилити аналіз впливу штучного інтелекту на мислення сучасного суб'єкта положеннями роботи Б. Стіглера

«Автоматичне суспільство 1: Майбутнє праці» (Automatic Society: Volume 1: The Future of Work), яка розкриває загрози тотальної алгоритмізації пізнавальних процесів.

2. Попри задекларованe діалектичне бачення цифровізації, у роботі подекуди переважають категоричні негативні оцінки цифрового середовища. Безперечною перевагою дисертації є те, що автор визнає позитивний потенціал цифрових технологій і прямо наголошує: «Їх ігнорування так само є методологічною помилкою, як і їх абсолютизація» (с. 131). Проте в дисертаційному дослідженні низка тверджень набуває майже однозначного характеру. Так, автор стверджує, що цифровізація, «не вкорінена в національному, духовному та культурному ґрунті, призводить до ерозії ідентичності, розриву зв'язку з реальним світом і культурної амнезії. Цифрове середовище приваблює свободою доступу до інформації, проте організуючим принципом цифрового простору стають не педагогічні цінності, а алгоритми платформ» (с. 133). У четвертому розділі гуманістичний ідеал освіти є вже «єдиною надійною противагою тій антропологічній редукції, яку несе з собою некритично засвоєна цифровізація» (с. 160).

На наш погляд, такі формулювання дещо послаблюють заявлену діалектичність дослідження. У цьому контексті дисертанту варто було б залучити класичну для постструктуралістської філософії концепцію фармакону (pharmakon) Ж. Дерріда, згодом адаптовану Б. Стіґлером до цифрової епохи. Розуміння цифрових технологій як фармакону, тобто одночасно як «отрути» (що спричиняє екстерналізацію пам'яті та загрожує «культурною амнезією») і як «ліків» (що створюють нові терапевтичні простори для фіксації та трансляції смислів), дозволило б уникнути однобічного критицизму та розглянути цифровізацію як амбівалентний простір життєдіяльності сучасної людини.

3. Потребує додаткового уточнення проведене в дисертації протиставлення живої педагогічної присутності та опосередкованої цифровими технологіями взаємодії. Безперечно сильною стороною роботи є обґрунтування незамінності міжособистісного виміру освіти та феномену Зустрічі. Однак автор формулює цю тезу кілька разів максимально категорично: «адже саме вчительська присутність як подія зустрічі визначає гуманістичний зміст освіти, який не може бути відтворений жодною цифровою платформою» (с. 116; с. 174). Подібна думка повторюється у четвертому розділі, де цифровому середовищу протиставляється «жива зустріч двох суб'єктів» і наголошується, що воно принципово не може її замінити: «Цифрове середовище може передати інформацію, але не може замінити досвід бути почутим і зрозумілим іншою людиною» (с. 136). Водночас сама дисертація переконливо демонструє, що дистанційні технології забезпечують освітню присутність для вимушених переселенців, людей з особливими освітніми потребами, а також осіб, які через війну чи інші обставини позбавлені змоги перебувати в одному фізичному просторі. На с. 92 здобувач слушно зазначає: «Але постараємося бути

об'єктивними: цифрову комунікацію не можна розглядати лише як загрозу глибинному спілкуванню». Отже, доцільно було б точніше поставити питання: чи залежить справжня педагогічна Зустріч виключно від фізичної співприсутності, чи її визначальною ознакою все-таки є характер суб'єкт-суб'єктного відношення?

4. Попри включення економічного та політичного вимірів до авторського визначення глобальної цифровізації, у подальшому аналізі вона переважно розглядається як відносно самостійний процес, що трансформує людину, культуру та освіту відповідно до внутрішньої логіки технологічного розвитку. Водночас значно менше уваги приділено соціально-економічним і політичним умовам, у межах яких цифрові технології розробляються, впроваджуються та набувають конкретних форм використання. Адже алгоритмізація, платформізація освіти, комерціалізація знання чи перетворення суб'єкта на сукупність даних визначаються не лише можливостями самих технологій, а й економічними інтересами, моделями управління та владними відносинами. У зв'язку з цим цікаво було б почути думку дисертанта щодо того, якою мірою антропологічні та освітні наслідки глобальної цифровізації визначаються внутрішньою логікою розвитку самих цифрових технологій, а якою – конкретними соціально-економічними та політичними умовами їх розроблення, впровадження і використання.

4. Володимир Степанович Возняк, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Зауваження, висловлені у рецензії рецензента:

1. Яким чином саме в освіті цифровізація об'єктивно змінює форми мислення та способи пізнання?

2. У підрозділі 4.3. досліджується питання про гуманізацію та гуманітаризацію освіти в умовах цифровізації. Автор ототожнює гуманізм з людяністю, чи певним чином розрізнює ці поняття?

3. У висновках до розділу 3 стверджується, що цифрові технології оптимізують роботу викладачів і керівництва навчальних закладів у результаті автоматизації звітності та ін. Чому ж на практиці подібна «оптимізація» тільки ускладнює роботу викладачів та відбирає у них дорогоцінний час?

4. В дисертації наголошено на необхідності збереження духовних основ освіти. Хотілося б почути авторське розуміння змісту цього концепту – «духовні основи освіти».

5. Мар'яна Степанівна Галущак, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Зауваження, висловлені у рецензії рецензента:

1. Дисертант обґрунтовує концепт входження в Традицію як фундаментальну мету освіти, надаючи особливе місце християнському розумінню обожнення як вищої мети буття людини. Але тут виникає цілком слушне запитання: яким чином цей концепт може бути реалізований у рамках державної освіти в умовах світського та поліконфесійного характеру сучасного суспільства?

2. У дисертації значна увага приділена ідеї вчительської присутності як події Зустрічі, що визначає гуманістичний зміст освіти і не може бути відтворена жодною цифровою платформою. Але знову ж таки запитання: яким чином ця ідея співвідноситься з реальністю дистанційного навчання, яке набуло масового характеру в умовах пандемії та воєнного часу в Україні? Чи залишається онтологічна подія Зустрічі можливою у цифровому освітньому просторі, чи вона принципово виключається ним? Розробка цього аспекту могла б суттєво поглибити практичний вимір дослідження.

3. Цілком практичне зацікавлення викликає авторська позиція щодо ролі сім'ї як «первинного лона людської культури» та засобу протидії технократичному редукціонізму. І тут цілком практичне питання: яким чином дисертант бачить реалізацію духовного потенціалу сім'ї в умовах, коли сама сім'я все більше занурена в цифровий простір і зазнає тих самих викликів цифровізації, що й освіта? Конкретизація механізмів збереження «людського виміру» на рівні сімейного виховання могла б зробити четвертий розділ ще більш концептуально завершеним.

Результати відкритого голосування:
«За» – 5 членів ради.
«Проти» – немає.
«Утрималися» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Яремчуку Остапу Богдановичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради Надія СКОТНА

Дрогобицький державний
педагогічний університет
імені Івана Франка
Підпис
ЗАСВІДЧУЮ
Учений секретар